

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Digitální učební materiál

Číslo projektu	CZ.1.07/1.5.00/34.0802
Název projektu	Zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Číslo a název šablony klíčové aktivity	III/2 – Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT
Příjemce podpory	Gymnázium, Jevíčko, A. K. Vitáka 452

Název DUMu	Česká meziválečná psychologická próza
Název dokumentu	VY_32_INOVACE_03_16
Pořadí DUMu v sadě	16
Vedoucí skupiny/sady	Mgr. Jana Sedláčková
Datum vytvoření	6. 3. 2013
Jméno autora	PhDr. Zdeňka Valčíková
e-mailový kontakt na autora	valcikova@gymjev. cz
Ročník studia	3. ročník
Předmět nebo tematická oblast	Český jazyk a literatura
Výstižný popis způsobu využití materiálu ve výuce	Pracovní list k české meziválečné psychologické próze (všestranný rozbor ukázek z tvorby Jarmily Glazarové a Jaroslava Havlíčka) Inovace: využití ICT, rozvoj čtenářské gramotnosti, mediální technika

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Česká meziválečná psychologická próza

A. Jarmila Glazarová

román Vlčí jáma

- prostředí opavského Slezska
- nerovné manželství Roberta Rýdla a Kláry
- vše sleduje schovanka Jana, její vztah k Robertovi přerůstá v lásku
- smrt stihne téměř současně Roberta i Kláru

1.

Dům je tajuplný a nová překvapení se skrývají za každým rohem. Všechno je šeré, vše v polotmě, obestřeno pyšně skrývaným smutkem. Ale Jana bloudí jen po povrchu věcí a nevnímá baladický šepot tmavých výklenků. Neboť tady poprvé v životě přichází do styku s domem, který je trvalým, solidním domovem v nepřetržité souvislosti několika desítek let.

Potom ta neobyčejná směsice selských, maloměstských a vybraně patricijských prvků. Stáj pro koně a chlév pro krávu a kozu pod touž střešou s honosným plyšovým salómem. Dobré kopie Dürera a sbírka těžkého, ručně tepaného stříbra. Díž na chleba a máselnice v tmavém výklenku chodby, železný hrnc s řepou a otrubami na plotně. ...V každíčkém tmavém výklenku v domě jsou ukryta skladiště: boty, oděvy, odložené věci. Celý dům je praskajícím skladištěm nahromaděné hojnosti, užitečné i zbytečné, krásné i odpuzující.

...

Teta poslouchá náruživě. Osudy, zejména zlé, mají pro ni nevýslovné kouzlo. Všude jde všechno špatně. Adolf pije. Blažej má zlou a lakomou ženu. Dvě dívky z této rozvětvené rodiny se zamilovaly do ženatých mužů. Srdce, co chceš víc?

Jen u nás je spořádanost a láska. Robert nastupuje novou kariéru, která povede k novým hodnostem a novému významu. Tady stojím v svém důstojenství a mám právo soudit a odsuzovat, být laskavá i odvracet se od těchto lidiček, kteří všichni do jednoho se snaží o moji přízeň.

...

Ale teta ztratila rozvahu. Je toho dnes příliš. Ta vysilující bolest hlavy dopoledne. To hrozné poznání o špatném oděvu. Ten úděsný, nikdy nepoznaný pocit méněcennosti. Celý životní podklad, klid a povýšenost převahy, vše je totam. Teta propadá panice. „Pane senátore, neviděl jste Robertka?“ „Pane presidente, prosím vás, neviděl jste mého Robertka?“ „Pane poslanče, nešel tamtudy můj bobček?“ Ach, pane rado, nepotkal jste mého tajtrlíčka?“ Teta v nervózním zhroucení používá intimních přezdívek, ztrácí soudnost, je blízká hysterii.

...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Martina sedí u tetiných nohou. Dívá se užasle a s nevírou na ztichlý a uzavřený obličej své panovačné a nelitostné paní, hnědý mezi obklady. Petronila se opírá boulovitými chromými pěstmi o pelest a zlomyslně zpytuje starýma očima spící.

„Tuž jak? Ja ja. Ja ja! Včil tu ležiš a něporučaš. Dy un žaden strom něrošče ež do něba, a každého raz potrefi. Zkus enem, enem zkus, něch tež raz poznaš, paničko!“ Obě odejdou za svou prací.

(Glazarová, J.: *Vlčí jáma*. Praha: Československý spisovatel 1986, s. 20, 21, 52, 75, 165)

a) Z ukázky vyvod'te povahové rysy Kláry.

.....

.....

b) Vyhledejte metaforu, apostrofu, větu holou a větný ekvivalent.

.....

c) Jaký útvar jazyka je užit v poslední části ukázky?

.....

d) Co znamenají slova včil, něporučaš, dy, un, raz, enem.

.....

román Advent

- baladický příběh z Valašska
- sedlák Jura Podešva se služkou Rozínou trápí ženu Františku i jejího syna Metoda
- při hledání syna založí Františka požár, Podešva s Rozínou uhoří

2.

Tichem a nábožným vzdáním šlehne Metodův hlučný a dlouze protažený pláč. Rozína mu rozkopla a rozdupala jeho kuličky.

„Mamlas mamlasovský! Válí sa po zemi a utrácá čas. Nech nosí drvo! Nech škrabe zemňáky! Člověk sa zabije pro jeho kuličky. Kam stane, všude mu ujedú pod nohami!“ „Maminko, já tady

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nebudu, já idu ke stařence, já idu domů. Co tu mám dělat, je mi tu teskno, pod', maminko, pod'me ztohotud'."

...

Do školy chodil Metod v botkách, ale co to bylo pokaždé vzdechů, nářku a pokřiku, když začala po čase podrážka povolovat: „Ježíš Maria, já přijdu na mizinu, to je tuplůvek! Co te ogar zedře botůch, věřte, to sem jakživ neviděl! Ale on taky nedvíhá nohy, on je tahá za sebe, on ty škarbaly nic nešetří, jemu je jedno, co to stojí.“

...

Františku těší ta uznalá slova, slyší jich málo a jsou jí tak vzácná. Přejede mužova záda zemdenou rukou. „Byl tady Chrbják zponad Třeštíka. Přinés ti těch devadesát korun. Dala sem ti stokorunu do tašky,“ „A kdes vzala nazpátek?“ „Z tvójí tašky sem mu dala deset korun.“ „Cooo? Z mojí tašky? To ses opovážila? Hrabat se v mých penězích!“ Františka je bez sebe leknutím.

...

Strpí, aby Rozína přehrabovala skříně, aby strhla pokřik nad dvěma šátky, které Františce koupil v Rožnově. „Dvě šátky, hned dvě naraz! A co mám já? Co je pro mňa!“ Františka jí ihned jeden šátek darovala. Vzápětí však už ví, že udělala chybu. Postavila se Rozíně naroveň, uznala její právo na polovinu mužova daru. Nesnesitelné. Nemá tu vlastně Jura dvě ženy? Po jedné z nich touží a druhé se bojí.

...

Potácejíc se, zvedne lucernu. Ve hře jejích neklidných stínů docela jasně spatří v seně naproti sobě vidinu, která jí tak dlouho pronásledovala na každém kroku. Jura a Rozína. Tady na seně.

(Glazarová, J.: *Advent*. Praha: Československý spisovatel 1988, s. 87, 88, 107, 130, 142, 184)

a) Jak se k Metodovi chovala služka Rozína a jak se k němu choval nevlastní otec?

.....

b) Jak se k Františce choval její manžel?

.....

c) Jaký byl vztah Františky a Rozíny?

.....

d) Co znamenají slova drvo, zemňáky, ogar, škarbaly?

.....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

B. Jaroslav Havlíček

román Neviditelný

- snaha Petra Švajcara získat majetek
- přiřzení se do bohaté rodiny Hajnů zatížené duševní chorobou
- plány se zhroutí, mentální postižení se projeví také u syna
- rodina syna stanovila univerzálním dědicem
- Petr se stává jeho opatrovníkem

1.

Byl jsem vždycky dřič. Mou nejlepší zbraní byl střízlivý a krutý rozum. Toho věrného přítele jsem vzal na potaz. Předě mnou ležel boj v druhém kole. Zvítězím-li ještě tentokrát, nebudu mít proti sobě již nic jiného než možné předsudky otce Hajna.

...

Pamatuji se, že jsem si v duchu říkal: „Petře Švajcare, toto je jedna z velkých chvil v tvém životě. Vstupuješ do domu boháče Hajna. Jdeš si pro cenu, kterou sis poctivě zasloužil. Tvému štěstí neleží již nic v cestě, můžeš kráčet vesele a sebevědomě!“

...

Otče Hajne, jak se tvá závěť podařila. Nikdy již nebudu moci změnit něco na svém životě. Stín milovaného mrzáka vše zakryje. Nikdy se tu nezasměje šťastná žena, nikdy tu nevýsknou zdravé děti. Továrna, která pracuje jako natažený stroj, bude pracovat jen pro jeho zvířecí hlad. Proč hrčí, proč žije mé dílo?

(Havlíček, Jaroslav. Neviditelný. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1979. s. 59, 60, 78, 426, 427)

a) Kdo je vypravěčem příběhu?

.....

b) Na základě ukázky charakterizujte hlavní postavu.

.....

c) Vyhledejte v textu ironii.

.....

evropský
sociální
fond v ČR

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

román *Petrolejové lampy*

- nepěkná Štěpánka Kiliánová touží po sňatku
- ožení se s ní bratranec Pavel Malina
- Pavlova nemoc postupuje až k šílenství
- po smrti Pavla Štěpánka hospodaří na statku s jeho bratrem Janem

2.

Pavel Malina nebyl hejtmanem tak tuze dlouho. Bylo to od něho vlastně hezké, že dosáhl tak vysoké hodnosti na samém sklonku své vojenské kariéry. Jmenovali ho hejtmanem, ale pak – nu, pak mu ovšem nezbylo nic jiného než zažádat o pensionování.

Dloužky, ze kterých se staly dluhy, marně uplácené milosrdnou rukou otce, jenž pro tento ušlechtilý cíl obětoval staršího syna jako Abrahám Izáka, rostly a rostly, dvůr se drolil a drolil, až už nebylo ani pomyšlení na to, že by mohl být ještě někdy stmelen do původní podoby.

...

Chválabohu měl co zapíjet a oslavovat, celou svou zmařenou vojenskou kariéru, promrhané jmění, podlomené zdraví.

...

„Jdu rovnou z náměstí. Viděla jsem tu Malinovou s mužem. Jak ten chodí! To je hrozné. Hroz-né! Prosím tě, co tomu člověku vlastně je?“ (...) Delikátní nemoc. Může se říci nemoc z lásky. Chudák měl asi někdy lues, a to hodně časně. Syfilis, víš? Nyní přichází pokračování.

...

Ohlédla se. Proboha! Z pootevřených úst mu vytékala slina. Idiot! Nic než idiot. (...) Chechtával se celé hodiny strašlivým hýkavým smíchem. (...) Hotový ďábel! Pil víno z plecháče, jako někdo pije vodu. Otupělý alkoholem byl ještě nesnesitelnější. Jan ho nechtěl ani vidět. „To hnusné zvíře,“ říkával a odplivoval si.

(Havlíček, Jaroslav. *Petrolejové lampy*. 5. vyd. Praha: Mladá fronta, 1960. s. 122, 129, 220, 256, 257, 258)

a) Z jakého důvodu se chce Pavel Malina oženit se Štěpánkou Kiliánovou?

.....

b) Prvky kterého literárního směru obsahuje poslední část ukázky?

.....

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řešení

A

1. a)

hrabivá, chamtivá, zlá, pokrytecká, nelítostná, panovačná, povýšená, majetnická

1. b)

metafora – baladický šepot tmavých výklenků, skladiště nahromaděné hojnosti

apostrofa – Srdce, co chceš víc?

věta holá – Adolf pije.

větný ekvivalent – Ta vysilující bolest hlavy. To hrozné poznání o špatném oděvu. Ten úděsný, nikdy nepoznaný pocit méněcennosti.

1. c)

dialekt - nářečí

1. d)

včil – teď, něporučáš – neporoučíš, dy – vždyť, un – on, raz – jednou, enem- jenom

2. a)

Rozína mu nadávala, rozšlapala mu kuličky.

Otec mu vyčítá, že ho přivede na mizinu, protože ničí boty. Je na něj také zlý.

2. b)

Uráží ji jako ženu, má vztah s Rozínou. Je jí nadřazen – nesmí mu sahat na peníze.

2. c)

Rozína se chovala, jako by byla ženou Podešvy, Františku urážela, ponižovala ji. Františka to trpěla.

2. d)

drvo – dřevo, zemňáky – brambory, ogar – chlapec, škarbaly – boty

B

1. a)

Petr Švajcar

1. b)

vypočítavý, cílevědomý, bezcitný

1. c)

Otče Hajne, jak se tvá závěť podařila.

2. a)

Je zadlužený, nemocný, jeho vojenská kariéra skončila

2. b)

naturalismu

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Seznam literatury

GLAZAROVÁ, Jarmila. *Vlčí jáma*. 9. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1986.

GLAZAROVÁ, Jarmila.: *Advent*. 9. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1988.

HAVLÍČEK, Jaroslav.: *Neviditelný*. 6. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1979.

HAVLÍČEK, Jaroslav.: *Petrolejové lampy*. 5. vyd. Praha: Mladá fronta, 1960.

Materiál je určen pro bezplatné užívání pro potřebu výuky a vzdělávání na všech typech škol a školských zařízení. Jakékoliv další využití podléhá autorskému zákonu.

Dílo smí být dále šířeno pod licencí CC BY-SA.